

Takó Ferenc

22

ISTENSÉGEK LAKHELYE A SINTÓ ÉS SZENTÉLYEI

A japán kultúra, legalábbis története legnagyobb részében, nyitott volt az országba érkező különböző hagyományok iránt. Számos vallási, gondolkodástörténeti tradíció került Japánba a kontinensről, így például az Indiából származó buddhizmus vagy a kínai keletkezésű konfuciánus tanítás, amelyek legkésőbb a 7. században már jelen voltak a szigeteken. A csaknem ezer évvel később érkező kereszténység hosszú üldöztetés után, de végül szintén gyökeret tudott verni a szigetországban. A történelem során kialakuló sokszínűség nagymértékben jellemzi a japán vallásos gondolkodást egészen a mai napig. E sokszínűség egyik legfontosabb eleme a sintó (*shintō*).

Mielőtt az első, a japán szigeteken kívül született hagyományok ide érkeztek volna, a japán népben – mint megannyi más korai kultúrában – természetesen már éltek bizonyos elképzelések, hiedelmek az embereket körülvevő dolgokról. Azokról a jelenségekről, amelyek ugyan hatással vannak az életre, de az emberek érzékszerveivel közvetlenül nem tapasztalhatók meg. A kor embere, ha azt akarta, hogy egy kő amott legyen, ne itt, akkor el-

dobta azt – de akarhatta ugyan, hogy essen az eső, vagy akarhatta, hogy elálljon, e jelenségek kívül estek azon a körön, amelyet az emberi elme megérthetett vagy befolyásolhatott. Ugyanígy, bár látható volt számukra, hogy miképp születik meg egy gyermek vagy egy kisállat,

Fel-
mérések szerint a japán lakosság több mint 60%-a követi a sintó hagyományt, és szintén több mint 60%-a a buddhizmust. Ez úgy lehetséges, hogy számos japán mindkét hagyományt párhuzamosan ápolja, igaz, közülük igen sokan alapvetően nem tartják magukat „vallásosnak”.

Me-oto-iwa (Me-oto-iva), Menyasszony és vőlegény szikla, Ise (Isze)
(fotó: Doma Petra)

A Fuji-san (Fudzsi-san), Japán legmagasabb hegye (fotó: Doma Petra)

s hogyan sarjad ki egy fa a földből, nem tudhatták, hogy miképp került az égre a nap és a hold, s hogyan jött létre a szilárd föld a vizeken.

A természet hasonló jelenségeire, így az esőre, a vilámlásra vagy a tűzre, továbbá arra, amit a dolgok létrejöttéről, működéséről gondoltak, réges-régi vélekedések nyújtottak magyarázatot számukra. E hiedelmek összességét Japánban a sintó névvel illetik. A sintó szó jelentése „az istenségek útja”. A szótárak, lexikonok gyakran egyszerűen „Japán ősvallásaként” határozzák meg e hagyományt, fontos azonban tudnunk, hogy ez a „vallás” nagyon sokban különbözik azoktól, amelyekre elsősre gondolnánk, ha magyarul a „vallás” szót halljuk. Igaz, nagyon sok hasonlóságot is találunk közöttük.

A sintó hagyományban nem beszélhetünk „teremtésről”, mert nincsen egy teremtő, aki mindent létrehoz – de találunk benne történeteket arról, ahogyan az embereket körülvevő élettér, azaz a „dolgok” létrejöttek. Ezek

a történetek nem egy „szent” könyvben vannak összegyűjtve, és nincs olyan írás sem, amely utasításokat tartalmazna arra vonatkozóan, hogyan éljenek az emberek – a 8. századtól kezdődően ismerünk ugyanakkor olyan könyveket, amelyek az ősi történeteket összegyűjtötték, és annak a korai gondolkodásmódnak és hiedelemrendszernek a lenyomataként szolgálnak, amelyről írással ugyan nem, de tárgyi emlékekkel már rendelkezünk. A sintó hiedelemvilágban továbbá nincsen egyetlen mindenható vagy mindent látó isten sem – a japánok szerint sok-sok ezer, sőt, úgy tartják, mintegy nyolcmillió istenség népesíti be ezt a sokszínű világot.

Az Itsukushima- (Icukusima) szentély vízben álló kapuja (torii), Miyajima (Mijadzshima) (fotó: Doma Petra)

A legrégebbi fennmaradt japán krónika, a 712-re elkészülő *Kojiki* (Kodziki), azaz a „Régi dolgok feljegyzései”, amely az első istenségek keletkezésével kezdődik, és leírja, hogy az uralkodócsalád az istenségektől származik.

A külső szentély (Gekū) kapuja, Ise (fotó: Doma Petra)

Ahogy a korai emberek is a legszorosabb egységben, harmóniában éltek a természettel, ezek az istenségek is jelen lehetnek fáknak, köveknek, de van istensége a szélnek, a napnak, vagy a holdnak is. Az istenségeket japánul úgy nevezik, *kami*. Ilyen istenség, azaz *kami* lehet egy család valamely őse, ahogyan *kami* lakhat akár egy mester szerszámában is, de sok-sok hétköznapi tevékenységnek is megvan a maga istensége, így például a diákok az iskolai megpróbáltatás előtt a tanulás *kamijához* fordulnak segítségért.

A *kami* ugyanis, hogyha kéri, segíthet az embereknek – ahogyan képes olyasmire is, ami nekik kellemetlenséget okoz. Azt, hogy egy *kami* éppen mit tesz és hogyan, egészen emberi tulajdonságai döntenek el: azaz egy *kami* lehet dühös, de lehet jó vagy rossz szándékú, lehet bosszúálló, de akár tévedhet is. A japánok számára tehát fontos, hogy miképp bánnak az istenségekkel, hogyan végzik el például a nekik bemutatott szertartásokat (legyen szó egy család

házi oltáráról vagy épp a japán uralkodó által bemutatott, az egész japán nép számára meghatározó gyakorlatról), és természetesen kiemelt jelentősége van annak is, hogyan gondozzák a helyet, ahol a *kami* lakik.

Azokon a helyeken, ahol a japánok szerint *kami* él, igen gyakran építenek szentélyeket, amelyeknek a neve *jinja* (dzsindzsa). A japánok felfogása szerint ezek az építmények egyáltalán nem pusztán szimbólumok: a *kami* a szó szoros értelmében a szentélyben lakik. A szentély lehet egészen kicsi, de léteznek óriási szentélykörzetek is. Ahogyan a sintó hagyomány és maguk a *kamik* is, ezek az épületek is nagyon szorosan kapcsolódnak a természethez. Hagyományosan fából készülnek, szerkezetük egyszerű, és jellemzően természeti környezetben helyezkednek el. Noha a mo-

Szentély (a bal oldalon) és újjáépítésének kijelölt helye (a jobb oldalon), Ise (fotó: Doma Petra)

A dzsindzsa szó első felében megjelenő *jin* (dzsin) és a sintó szó első felében megjelenő *shin* (sin) és a *kami* szavak ugyanazt jelentik, írásban pedig ugyanazzal az „istenség” jelentésű írásjeggyel írandók.

Amaterasu Ōmikami (Amaterasu Ōmikami) napistennő szentélye, a belső szentély (Naikū) kapuja, Isze (fotó: Doma Petra)

dern városi közegben is találhatunk sintó szentélyt, rendszerint ezek is kis természetes szigetek a Japánra oly jellemző nagyvárosi forgatagban.

A nagyobb, több épületből álló sintó szentélyek legjellegzetesebb elemei a gyakran pirosra festett külső kapuk, a *torii*; valamint a szentélylátogatáskor elengedhetetlen megtisztulás helyszíne, a *temizuya* (temizuja), ahol kőből vajt edényben találunk vizet a kéz és a száj megmosásához; továbbá a *kami* megszólításának, illetve a szertartásoknak helyet biztosító csarnok, a *haiden*; és természetesen a *kami* lakhelyéül szolgáló fő épület, a *honden*, ahová csak igen kevesen léphetnek be. A sintó szentélyek messziről is jól felismerhető, fából készült jellegzetes tőtődíszítő elemei a *haiden* és a *honden* tetején találhatók.

Annak, hogy a szentélyek hagyományosan fából készülnek, van egy egészen hétköznapi következménye is, amiből a sintó egyik érdekes sajátossága is fakad. A fa rendkívül gyorsan, a kőnél sokkal gyorsabban átalakulni indul, korhadni kezd, így az épületek meglehetősen rövid idő után megsemmisülnének. Ez természetesen

nem engedhető meg, hiszen így a *kami* lakhelye enyészne el. Ennek elkerülését teszi lehetővé az eljárás, melynek során a szentélyeket szigorú szabályokat követve meghatározott időközönként újból felépítik. Az eljárás egyik legszebb példája Japán fő szentélykörzete, az Iszei Nagyszentély (Ise Jingū), ahol a szentélyépületeket húszévente építik fel ismét és ismét.

Fontos, hogy nem „újjáépítésről”, nem a régi épület lebontásáról és újbóli felépítéséről van szó, hanem arról, hogy az épületet közvetlenül a jelenlegi mellett újból felépítik, ezt követően pedig az istenséget a megfelelő szertartás keretében az új épületbe költöztetik, végül a régi épületet lebontják, máskülönben a *kami* lakhely nélkül maradna. Ez az érdekes tradíció könnyen próbára teheti gondolkodásunkat.

A Római Birodalom hajdani keleti határán fekvő hazánkban számos helyen sétálhatunk például olyan kőfalak között, melyeket több mint másfél évezrede emeltek itt. Több mint másfél évezrede eltávozott építők keze érin-

A meghatározott időközönként tartott szentélyátköltöztetési szertartást *shikinen sengūnak* (sikinen szengū) nevezik.

tette tehát ugyanazokat a köveket, melyeket most mi is érinthetünk. Így áll az európai hagyomány e temérdek emléke városainkban egy letűnt kor kultúrájának darabjait őrizve. Ezzel szemben az isei (isei) szentélykörzet több mint 1300 éves, sőt, egyes részei a hagyomány szerint 1500 vagy 1700 évesnél is régebben épülhettek fel először. S miközben ez a japán népi hiedelemvilág legfontosabb szentélykörzete, a napistennő lakhelye, a legősibb ma is létező sintó szentélyegyüttes – fő épületei nem állnak régebben 20 évnél, és a szigorú értelmében nem is pontosan „ugyanott” állnak, hiszen az újbóli felépítéskor mindig a szomszédos területre vándoroltak.

E sajátosságok igen érdekes kérdéseket vetnek fel örökségvédelmi szempontból – hazánkban e területen Solymosi Tamás folytat izgalmas kutatásokat.

Ise (Isze) szentélyei ennek ellenére mégis „ugyanazok”, igaz, nem abban az értelemben, ahogyan egy-egy hajdani római város kőépületei. Ugyanazok, amennyiben építőik meggyőződése szerint ugyanazok a *kamik* élnek bennük, és ugyanazok, mert húszévente ugyanazzal a technikával épülnek fel, amelyet építőmesterek generációról generációra adnak tovább ...tovább évszázadok óta. Folyamatosan változnak, ahogyan a *kamik* „eredeti” lakhelye, a természet is.

Emá nevű fatáblácskák kívánságokkal, Meidzsi-szentély, Tokió (fotó: Doma Petra)